

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นเครื่องมือหรือกระบวนการสำคัญในการให้ความรู้ ความคิด ความสามารถรวมทั้งพฤติกรรม เจตคติ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคลตั้งแต่รากฐานชีวิต คุณสมบัติของบุคคลดังกล่าวเป็นปัจจัยและพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ยิ่งสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงและมีการแข่งขันกันอย่างรุนแรงทางเศรษฐกิจคุณภาพของประชากรยิ่งทวีความสำคัญมากขึ้น ด้วยความตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาที่เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาคุณภาพประชากร การจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องจัดให้ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคคลไปทุกช่วงอายุอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2540 : ก)

ในการจัดการศึกษานั้น โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคมที่ได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่จัดการศึกษาโดยการสร้างและพัฒนาคนให้มีคุณภาพ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้ให้ความสำคัญกับโรงเรียนหรือสถานศึกษามากเพราะโรงเรียนเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่ช่วยสร้างคนให้เกิดคุณภาพตามที่ชาติต้องการ (เจือจันทร์ จงสถิตอยู่. 2545 : 4) โดยเฉพาะการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำหรับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผู้บริหารเป็นปัจจัยภายในที่บ่งชี้คุณภาพของโรงเรียนที่สำคัญ ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 ก : 1) ได้ระบุถึงความสำคัญของผู้บริหารโรงเรียนในฐานะผู้นำว่า ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้บังคับบัญชาดูแลและควบคุมการบริหารงานในโรงเรียนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรการจัดการศึกษาสามารถใช้ศิลปะหรือกระบวนการในการมีอิทธิพลเหนือผู้ปฏิบัติคนอื่นๆ ในโรงเรียนให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานได้สำเร็จตามเป้าหมาย ผู้นำจะเป็นผู้ที่มีความสามารถพิเศษสูงเน้นความมีประสิทธิภาพขององค์กร มุ่งการเปลี่ยนแปลงเชิงนวัตกรรม มีวิสัยทัศน์ที่ยาวไกล และความพัฒนาก้าวหน้า หากผู้บริหารโรงเรียนมีคุณลักษณะของผู้นำดังกล่าว จะทำให้เป็นผู้บริหารที่มีศักยภาพที่สมบูรณ์ (วิโรจน์ สารรัตนะ. 2542 : 29)

กระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 10) ได้แจ้งปัจจัยความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา อันดับแรก คือความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน เช่นเดียวกันสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 ก : 53) พบว่า ยุทธศาสตร์สู่ความสำเร็จในการปฏิรูปการศึกษาอยู่ที่กระบวนการบริหารนั่นคือ ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำทางวิชาการสอดคล้องกับ รุ่งแก้วแดง (2543 : 278) กล่าวว่า การปฏิรูปการศึกษาจะประสบผลสำเร็จได้ต้องมีพลังผู้บริหารโรงเรียนให้มีโอกาสใช้ความเป็นผู้นำอย่างเต็มศักยภาพ ผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่จะต้องมีภาวะผู้นำทางวิชาการ (Instructional leadership) ที่เข้มแข็งและจากนโยบายการปฏิรูปการศึกษาเป้าหมายหลักคือ “การเพิ่มคุณภาพนักเรียน” ด้วยการปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ และการจัดการเรียนการสอนจะมีคุณภาพก็เนื่องด้วยผู้บริหารโรงเรียนมีภาวะผู้นำทางวิชาการ (ถวิล มาตรฐาน. 2544 : 106)

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2539 : 6) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่มีความจำเป็นจะต้องเป็นผู้นำทางวิชาการ (Instructional leader) และมีงานวิจัยหลายฉบับที่ยืนยันในเรื่องนี้ เช่นงานวิจัยของวันทนา เมืองจันทร์ (2543 : 10-12) ที่ได้วิจัยเรื่อง การวิเคราะห์บทบาทของผู้บริหารดีเด่นกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า บทบาทของผู้บริหารในฐานะผู้นำเป็นหนึ่งในสิบบทบาทเด่นที่ส่งผลต่อความสำเร็จทางการบริหารโรงเรียนมากที่สุด และภาวะผู้นำทางวิชาการก็เป็นหนึ่งในบทบาทของผู้บริหารในฐานะที่ส่งผลต่อความสำเร็จทางการบริหารโรงเรียน

ผลการวิจัยของ บรูค โอเวอร์ (ถวิล มาตรฐาน. 2544 : 127 ; อ้างอิงจาก Brookover. 1979. **Changes in School Characteristics Coincident with Changes in Student Achievement. East Lansing, MI : The Research on Teaching.**) เกี่ยวกับ โรงเรียนที่มีผลสำเร็จสูงกับโรงเรียนที่มีผลสำเร็จต่ำ ยืนยันชัดเจนถึงภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารว่าเป็นปัจจัยอิทธิพลต่อความสำเร็จของโรงเรียนมีอิทธิพลต่อความคาดหวัง มีอิทธิพลต่อการสังเกตการสอนและการนิเทศ มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลากรและสัมพันธ์กับคุณภาพการศึกษาและจากการวิจัยของ กู๊ดแลด (ถวิล มาตรฐาน. 2544 : 106 ; อ้างอิงจาก Goodlad. 1984. **A Place Called School : Prospects for the Future.**) พบอีกว่าผู้บริหารที่ย่อหย่อนในประสิทธิภาพของงานมักจะเน้นบทบาทของการเป็นผู้จัดการอาคารสถานที่ จัดการเรื่องงบประมาณ เน้นระเบียบวินัย พบปะพูดคุยกับบุคคลภายนอก เอาตัวเองออกจากกระบวนการเรียนการสอน ปล่อยให้ครู อาจารย์ปฏิบัติงานตามลำพัง ใช้เวลาเล็กน้อยกับหลักสูตรและเรื่องการเรียนรู้การสอนในห้องเรียน นั่นคือผู้บริหารขาดภาวะผู้นำทางวิชาการ

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 อันเป็นกฎหมายแม่บทที่จะพัฒนาคุณภาพโรงเรียน ผู้บริหารในยุคนี้จำเป็นต้องมีภาวะผู้นำทางวิชาการ (รุ่ง แก้วแดง. 2543 : 18) เนื่องจากภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคุณภาพการสอนของครู ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานภายในโรงเรียน ซึ่งจะเห็นได้จากผลการศึกษาวิจัยในต่างประเทศ เช่น แฟลท์ (Chell. 2001 : Online ; citing Flath. 1989. **The Principal as Instructional Leader.**) พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลสำคัญในการนำมาซึ่งความมีประสิทธิภาพภายในโรงเรียน สอดคล้องกับไฟน์เดย์ (Chell. 2001 : Online ; citing Findley. 2000. **Effective Schools.**) พบว่า โรงเรียนที่มีคุณภาพนั้นผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทการเป็นผู้นำทางวิชาการที่เข้มแข็ง สอดคล้องกับ เชลล์ (Chell. 2001 : Online) ที่ได้ศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนก็พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการเป็นบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปรับปรุงคุณภาพนักเรียนอย่างชัดเจน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าผู้บริหารโรงเรียนในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำทางวิชาการ

สำหรับการจัดการศึกษาของไทย พบว่าสังคมไทยได้ลงทุนเพื่อการศึกษาเป็นจำนวนมากมหาศาลแต่ประชากรในประเทศก็ยังไม่ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพหรือได้มาตรฐาน ซึ่งเป็นการสูญเปล่าในแง่การลงทุนของชาติ สาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งคือ การจัดการศึกษาของไทยที่ผ่านมาไม่ได้ให้ความสำคัญเรื่องของการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาอย่างเพียงพอ ดังจะเห็นได้ว่าการดำเนินงานประเมินผลโดยหน่วยงานมีน้อยมาก ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพทำให้ไม่สามารถนำมาปรับปรุงและยกระดับคุณภาพการศึกษาได้(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 17)

คุณภาพการจัดการศึกษาจึงเป็นประเด็นปัญหาหนึ่งที่สังคมไทยกำลังให้ความสำคัญในอันดับต้น ๆ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้มีการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาด้วยการปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและหาแนวทางวิธีการแก้ไขวิกฤตในเรื่องคุณภาพการศึกษาโดยรวม และผู้ที่มิบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสถานศึกษาก็คือ ผู้บริหารสถานศึกษานั้นเอง (สุรศักดิ์ ปาเฮ. 2543 : 9) สอดคล้องกับเจ้อจันท์ จงสถิตอยู่ (2545 : 4) กล่าวว่าคุณภาพของคนในชาตินี้ขึ้นอยู่กับคุณภาพของโรงเรียน คุณภาพของโรงเรียนขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาและครู เช่นเดียวกัน สงบ ประเสริฐพันธ์ (2543 : 79) ได้กล่าวว่า ผู้นำสถานศึกษาทุกระดับมีบทบาทความรับผิดชอบอย่างสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตั้งแต่ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ เพราะผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำทางกฎหมายที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ควบคุมดูแลบังคับบัญชาและดำเนินกิจการต่าง ๆ ในโรงเรียนให้เป็นไปตามจุดหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้ ผู้บริหารจึงต้องใช้ภาวะผู้นำในการนำและพัฒนาคุณภาพการศึกษารวมทั้งรู้จักเลือกวิธีการบริหาร

และพัฒนาคุณภาพให้เหมาะสมกับหน่วยงาน แต่ในยุคปัจจุบันซึ่งเป็นยุคปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีบทบาทในการเป็นผู้นำในการปฏิรูปการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 ก : 3)

ความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของประเทศไทย โดยจะต้องจัดให้มีการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อให้เกิดกลไกในการตรวจสอบและกระตุ้นให้หน่วยงานทางการศึกษามีการควบคุมคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ซึ่งการประกันคุณภาพภายนอกนั้น มาตรา 4 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้ให้คำจำกัดความไว้ดังนี้ “การประกันคุณภาพภายนอก” หมายความว่า “การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอกโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักรับรองดังกล่าวรับรอง เพื่อเป็นการประกันคุณภาพและให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา” (รุ่ง แก้วแดง. 2544 : 117) โดยการประเมินคุณภาพภายนอก มีแนวคิดบนพื้นฐานของการปรับปรุงและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนดโดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมาย หลักการและแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) 2545 เพื่อให้มีเอกภาพเชิงนโยบาย รวมทั้งผลักดันให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพอันดียิ่งขึ้นตามความต้องการของผู้เรียนและผู้รับบริการ ซึ่งหลากหลายตามวัตถุประสงค์และบริบทของสถานศึกษานั้น ๆ โดยใช้การรายงานตามความจริงให้ผู้เกี่ยวข้องและสาธารณชนได้รับทราบ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). 2543 : 5)

ในการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรก สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ได้จัดแบ่งมาตรฐานการศึกษออกเป็นด้าน 3 ด้าน คือมาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานด้านผู้บริหาร มาตรฐานด้านครู ซึ่งผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานด้านผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 และเขต 2 ปีการศึกษา 2548 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 และเขต 2. 2549 : ไม่ปรากฏเลขหน้า) ซึ่งผลการประเมิน มาตรฐานที่โรงเรียนยังมีผลการประเมินได้คุณภาพระดับปรับปรุง และระดับพอใช้ ได้แก่ มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ที่คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร และมาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าคุณภาพการศึกษายังไม่ได้มาตรฐานเพียงพอ และสอดคล้องกับ

การรายงานผลการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ สำนักทดสอบทางการศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1. 2549 : 17) พบว่า คะแนนเฉลี่ยทุกวิชามีคะแนนไม่ถึงร้อยละ 50 และผลการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 และเขต 2 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า คะแนนเฉลี่ยภาษาไทย 60.12 คณิตศาสตร์ 56.26 และวิทยาศาสตร์ 55.18 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 และเขต 2. 2549 : ไม่ปรากฏเลขหน้า) จากผลการประเมินคุณภาพการศึกษาชี้ให้เห็นว่า คะแนนเฉลี่ยในทุกวิชาที่ประเมินค่อนข้างต่ำ แสดงให้เห็นถึงคุณภาพของการศึกษาไทยสมควรได้รับการติดตามและปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ให้ได้มาตรฐาน ตามเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

จากการศึกษาข้างต้นจะเห็นได้ว่าภาวะผู้นำทางวิชาการมีความสัมพันธ์กับผู้บริหารสถานศึกษาโดยตรง ตลอดจนคณะครูหรือบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องที่จะดำเนินการจัดกิจกรรมทุกอย่าง ที่จะพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน ซึ่งส่งผลต่อมาตรฐานการศึกษา และผลการประเมินคุณภาพการศึกษาจากรายงานวิจัยและสถานการณ์ดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบที่ 2 ด้านผู้เรียน ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 และเขต 2 เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานให้กับสถานศึกษา รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวางแผน พัฒนา ส่งเสริม ปรับปรุง และแก้ไขกระบวนการดำเนินงานให้สอดคล้อง เพื่อยกระดับคุณภาพ มาตรฐานการศึกษาและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 และเขต 2
2. เพื่อศึกษาผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบที่ 2 ด้านผู้เรียน ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 และเขต 2
3. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบที่ 2 ด้านผู้เรียน ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 และเขต 2

ความสำคัญของการวิจัย

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคลากรหลักที่สำคัญต่อการบริหารและจัดการศึกษา ซึ่งภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จของสถานศึกษา มาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษาจะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการ คุณภาพผู้เรียน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 9(3) ที่กำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะคุณภาพการเรียนการสอนซึ่งเป็นจุดหมายหลักของสถานศึกษา การวิจัยครั้งนี้จะทำให้ทราบถึงภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน ผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบที่ 2 ด้านผู้เรียน และนอกจากนี้ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับผลการประเมินคุณภาพ ภายนอกรอบที่ 2 ด้านผู้เรียน ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พระนครศรีอยุธยาเขต 1 และเขต 2 ซึ่งสามารถนำผลการวิจัยมาใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศ นำไปใช้ในการวางแผน ปรับปรุง พัฒนาและส่งเสริมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีความพร้อมที่จะรับการประเมินคุณภาพภายนอกด้านผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษา ส่งผลต่อ มาตรฐานและคุณภาพการศึกษาตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

1. หน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of analysis) ได้แก่ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 และเขต 2 ที่ได้รับการประเมินคุณภาพ ภายนอกมาตรฐานด้านผู้เรียนรอบที่ 2 จำนวน 230 โรงเรียน

2. ขอบเขตในด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาวิจัยมุ่งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของ ผู้บริหารสถานศึกษากับผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบที่ 2 ด้านผู้เรียน ของสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 และเขต 2

3. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1และเขต 2 ที่ได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกรอบที่ 2 ด้านผู้เรียน จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้บริหารสถานศึกษา โดยใช้วิธีสุ่มแบบเจาะจงผู้บริหารสถานศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่ ในสถานศึกษานั้นๆ ไม่น้อยกว่า 1 ปี ในระยะเวลาปีการศึกษา 2551 จำนวน 230 โรงเรียน

3.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 และเขต 2 ที่ได้รับการประเมินคุณภาพภายนอก รอบที่ 2 ด้านผู้เรียน จำนวน 146 โรงเรียน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างของ ยามาเน่ (Yamane : 1976) ในกรณีที่ $e = .05$

4. ตัวแปรที่ศึกษา

4.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา

4.1.1 ภาวะผู้นำทางวิชาการด้านการบริหารจัดการ

4.1.2 ภาวะผู้นำทางวิชาการด้านความสามารถ

4.1.3 ภาวะผู้นำทางวิชาการด้านการนิเทศ

4.1.4 ภาวะผู้นำทางวิชาการด้านการวางแผน

4.1.5 ภาวะผู้นำทางวิชาการด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ

4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบที่ 2 ด้านผู้เรียน

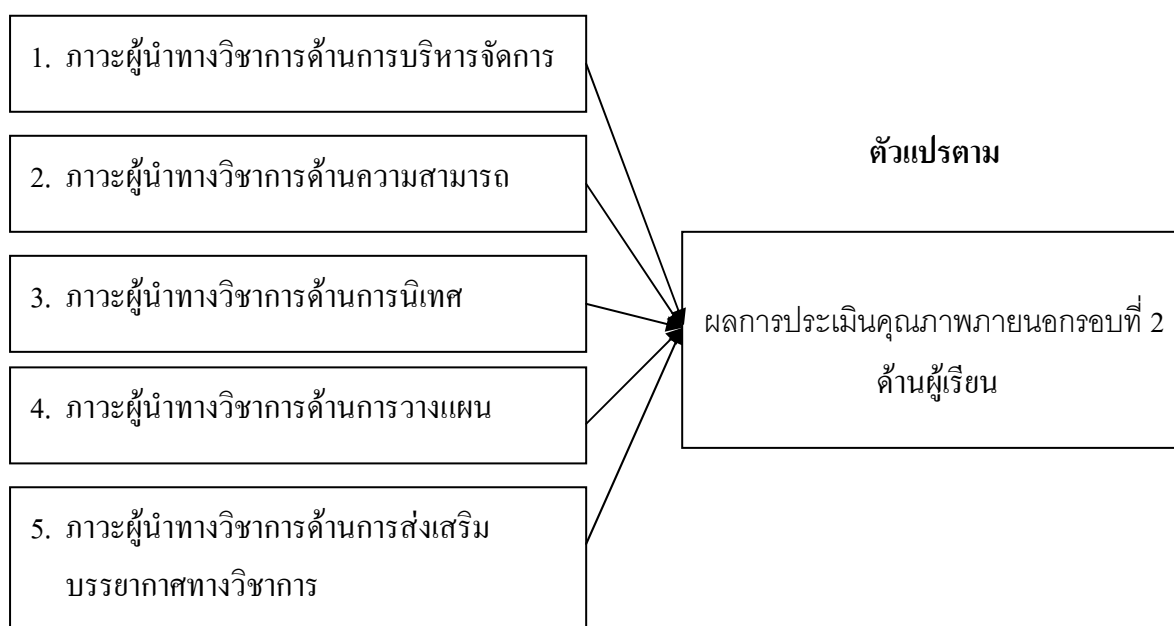
5. กรอบความคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของหน่วยงาน นักวิชาการ นักวิจัย ตลอดจนแนวคิด ทฤษฎีภาวะผู้นำทางวิชาการ จากนั้นนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิด ได้แก่ เสค ลาร์เชน และมาร์คูลิสส์ (วรรณภา นาพันธิบ. 2538 : 24-25 ; อ้างอิงจาก Heck, Larsen and Marcoulides. 1990. **Instructional Leadership School Achievement:Validation ; of a Causal Model.**); เวบเบอร์ (Lashway. 2002 : 2 ; อ้างอิงจาก Weber. 1989. **Leading the Instructional Program in School Leadership : Handbook for Excellence.**); ฮาลลิงเจอร์ และเมอร์ฟี (Hallinger and Murphy. 1985 : 217-247); ครูซ, รุทเธอร์ฟอร์ด (Chell. 2001 : 6 ; อ้างอิงจาก Kroeze. 1989. **The Principal as Instructional Leader.**); แบมเบอร์ก และแอนดริวส์ (Bamburg and Andrews. 1990 : 29); แมคอีแวน (McEwan. 1998 : 13); กิลลิแมน (Chell. 2001 : 13-27 ; อ้างอิงจาก Glickmsn. 1990. **Supervision of Instruction : A Development Approach.**); ถวิล มาตรฐานเยี่ยม (2544 : 126); วิษณุ จุลวรรณ (2547 : 94-95); สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2543 ก : 3-20) ส่วนผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบที่ 2 ด้านผู้เรียน ใช้กรอบแนวคิดของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (2547 : 17) ดังแสดงในภาพประกอบ 1

ตัวแปรอิสระ

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการด้านการบริหารจัดการ หมายถึง คะแนนที่ได้จากการสอบวัดความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูได้นำความรู้ทักษะต่างๆ มาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อผลสำเร็จของการจัดการศึกษาในโรงเรียน ทุกด้านอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การกำหนดนโยบาย การตัดสินใจ และการสั่งการซึ่งสอบวัดได้ด้วยแบบสอบถามที่ให้รายงานตนเอง(Self-report) มีลักษณะเป็นมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale)

2. ภาวะผู้นำทางวิชาการด้านความสามารถ หมายถึง คะแนนที่ได้จากการสอบวัดความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูได้นำความรู้ทักษะต่างๆ มาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับความสามารถที่นำการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ มาสู่โรงเรียน อันจะส่งผลต่อการยอมรับและความร่วมมืออย่างมั่นใจของผู้ร่วมงานในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพได้แก่ มีความรู้

ทางวิชาการ มีความคิดเฉียบแหลม และมีความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสอบวัดได้ด้วยแบบสอบถามที่ให้รายงานตนเอง (Self-report) มีลักษณะเป็นมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale)

3. ภาวะผู้นำทางวิชาการด้านการนิเทศ หมายถึง คะแนนที่ได้จากการสอบวัด

ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูได้นำความรู้ทักษะต่างๆ มาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับบทบาทที่จะต้องแสดงในฐานะผู้นำในการเป็นผู้นิเทศ เป็นผู้ให้คำปรึกษาเพื่อช่วยเหลือและพัฒนาแก่ครู อาจารย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจหลัก อันเป็นปัจจัยอิทธิพลที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอบวัดได้ด้วยแบบสอบถามที่ให้รายงานตนเอง (Self-report) มีลักษณะเป็นมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale)

4. ภาวะผู้นำทางวิชาการด้านการวางแผน หมายถึง คะแนนที่ได้จากการสอบวัด

ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูได้นำความรู้ทักษะต่างๆ มาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับบทบาทที่จะต้องให้ความสำคัญเพื่อช่วยให้มองเห็นภาพของโรงเรียนว่าขณะนี้เราอยู่ ณ จุดใดและต้องการจะพัฒนาไปในทิศทางใดเพื่อเป็นการกำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน อันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนและผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การกำหนดแนวทางวิธีการปฏิบัติงาน การวางแผนและการคาดคะเน ซึ่งสอบวัดได้ด้วยแบบสอบถามที่ให้รายงานตนเอง (Self-report) มีลักษณะเป็นมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale)

5. ภาวะผู้นำทางวิชาการด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ หมายถึง คะแนนที่ได้

จากการสอบวัด ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูได้นำความรู้ทักษะต่างๆ มาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับบทบาทในการเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การควบคุมการใช้เวลาในการสอน การรักษาภาพลักษณ์ที่ดีของโรงเรียน การจัดให้มีสิ่งที่น่าสนใจให้กับครู การส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพ และการจัดสิ่งส่งเสริมสภาพการเรียนรู้ ซึ่งสอบวัดได้ด้วยแบบสอบถามที่ให้รายงานตนเอง (Self-report) มีลักษณะเป็นมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale)

6. ผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบที่ 2 ด้านผู้เรียน หมายถึง คะแนนจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบที่ 2 ด้านผู้เรียน จำนวน 7 มาตรฐาน โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. ประกอบด้วย

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ที่พึงประสงค์

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี

มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

มาตรฐานที่ 4 มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ

มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

7. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการกับผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบที่ 2 ด้านผู้เรียน หมายถึง ค่าสัมประสิทธิ์ของการกำหนด (R^2) ที่แสดงให้เห็นถึงร้อยละของความแปรปรวนที่ภาวะผู้นำทางวิชาการกับผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบที่ 2 ด้านผู้เรียน มีอยู่ร่วมกัน

8. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน หรือผู้รักษาการในตำแหน่งผู้บริหารในโรงเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 และเขต 2

9. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 และเขต 2

10. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 และเขต 2 หมายถึง หน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแลติดตามและประเมินผลสถานศึกษาขั้นพื้นฐานภายในเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 และเขต 2

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

จากการวิจัยครั้งนี้สามารถนำผลการวิจัยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบที่ 2 ด้านผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 และเขต 2 มาใช้เป็นข้อมูลในการวางแผน ปรับปรุง พัฒนาและส่งเสริมสนับสนุนภาวะผู้นำทางวิชาการเพื่อให้มีความพร้อมที่จะรับการประเมินคุณภาพภายนอกมาตรฐานด้านผู้เรียนต่อไป

สมมติฐานในการวิจัย

ภาวะผู้นำทางวิชาการด้านต่างๆของผู้บริหารสถานศึกษาร่วมกันมีความสัมพันธ์กับผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบที่ 2 ด้านผู้เรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 และเขต 2